

Wanneer 'huppekee' euthanasie betekent

Euthanasie bij dementie blijft een heikele kwestie. In ons land kan het volgens de letter van de wet niet: wie een stervensverzoek wil indienen, moet helder van geest zijn. Hoewel die wet in Nederland lossier is, heeft de documentaire Levensendekliniek veel ophef veroorzaakt. 'Dit was een executie.'

MAUD EFTING

Arts Remco Verwer is deze week recht in zijn gezicht een moordenaar genoemd. Dat is gebeurd in De wereld draait door, waar de documentaire is besproken waarin hij als arts van de Levensendekliniek euthanasie verleende aan een vrouw. Die euthanasie had nooit mogen plaatsvinden, vindt hoogleraar cognitieve neurowetenschap Victor Lamme. "Moord met anderhalf miljoen getuigen."

De vrouw die de euthanasie kreeg toegediend, Hannie Goudriaan, leed aan semantische dementie. Een ziekte waardoor ze steeds minder woorden tot haar beschikking had. Daardoor kon ze haar euthanasiewens niet goed verwoorden: het woord dood was uit haar vocabulaire verdwenen.

In de documentaire ziet de kijker haar alleen nog zinnen uitbrengen als: "Ik moet huppekee", "Ik wil graag klaar" en "Nou, dan ga ik dus helemaal klaar". Alleen als haar man Gerrit haar letterlijk vraagt of ze dood wil, zegt ze: "Ja."

"Zeker weten?", vraagt haar man.

"Ja", zegt ze.

"Vind je dat niet erg voor mij?", vraagt hij. "Dat je doodgaat?"

"Ja, dat is juist huppekee", zegt ze.

Toch is even later ook te zien hoe de vrouw in de auto stapt: ze kan

nog autorijden. "Op automatische piloot", stelt haar man. Ook filmen de documentarismakers hoe ze de dag voor haar dood naar het schaatsen gaat en een dansje maakt.

Niet veel later is te zien hoe ze in de zetel, naast haar man, de injectie met een dodelijk middel krijgt. Het bloed trekt uit haar gezicht, voor de ogen van honderdduizenden kijkers. "Verschrikkelijk", stamelt ze, als ze het middel krijgt ingespoten. "Het is verschrikkelijk."

Daarna barst de kritiek los. "Nooit eerder zag ik een euthanasie die op een executie lijkt", schrijft iemand.

"De huppekee-weg-euthanasie", stelt ethicus Erwin Kompanje.

Victor Lamme vindt dat er sprake is van euthanasiemarketing. "Levensendekliniek laat schaamteloos zien hoe iemand wordt gedwongen tot euthanasie", schrijft hij in een tweet.

Te complex voor huisarts

Maar wat zit er precies achter de beelden? Hoe zit het euthanasieproces in elkaar dat, relatief gezien, razendsnel in beeld wordt gebracht in de documentaire? In nog geen twintig minuten gaat Hannie Goudriaan naar het einde.

"Eigenlijk hadden de makers meer tijd moeten inruimen voor haar verhaal", zegt haar huisarts Gert Bloemberg. "Op zich wordt het goed verteld, maar het is wel opgeknapt en vermengd met twee andere verhalen. Daardoor is het niet volledig. De achtergrond van haar lijden ontbreekt. Die had meer belicht kunnen worden."

Terug naar 2008, wanneer de eerste signalen komen. "Ze

vertelde mij voor het eerst dat het niet goed zat in haar hoofd", zegt Gerrit. "Ze wist dingen niet meer." Zijn vrouw Hannie werkte voorheen als verpleegkundige en telefoniste.

De huisarts beschrijft hoe het echtpaar rond 2011 in zijn praktijk komt. De neuroloog heeft dan al vastgesteld dat ze semantische dementie heeft. "Toen kon ze het nog wel verwoorden", stelt hij. "Op dat moment kende ze de woorden dood en euthanasie nog wel. Ze zei: 'Als ik door de dementie te veel achteruitga, als ik mensen niet meer herken, als ik niet meer kan communiceren, dan wil ik niet meer leven.' Dat zette ze ook op papier, in een wilsverklaring. Het was heel helder wat ze wilde. Ze wilde gewoon niet verder met een leeg hoofd."

Vanaf dat moment vertelt Hannie het voortdurend tegen vrienden, familie en kennissen, zegt Gerrit. "Ze zei: 'Ik heb wat in mijn hoofd dat niet overgaat, maar erger wordt. En als ik vind dat het genoeg is, dan is het over. Dan wil ik niet meer.'" In de jaren die volgen, doen ze zo veel mogelijk leuke dingen. Maar langzaam lukken ook die niet meer. Ze snapt het niet meer.

Gerrit: "En dan werd het dinsdag 4 november 2014, na een weekend Thialf" (schaatsbaan in Heerenveen, VK). "Na het eten zei Hannie tegen mij: 'Ik wil weg.' Ik zei: 'Dat is goed, maar het zal niet makkelijk zijn.'"

Niet lang daarna zitten ze bij huisarts Bloemberg. Die begrijpt wat ze wil. "Maar ik kon daar toen niet zo veel mee. Ze zat daar niet-lijdend voor me. Je kon niet zo veel aan haar zien. Ik wilde haar vaker bezoeken, voordat ik de euthanasie in gang kon zetten."

Dat doet hij. "Ik ben verschillende keren geweest. Ze was echt vasthoudend. Als ik bij haar kwam, zei ze: 'Ik wil nú weg.' Ik reageerde

dan dat het op dat moment niet zomaar ging."

Hij schakelt een psychiater, geriater, neuroloog en SCEN-arts - Steun en Consultatie bij Euthanasie in Nederland - in. De neuroloog oordeelt dat geen uitspraak kan worden gedaan over haar wilsbekwaamheid: er is geen communicatie mogelijk. "Iedereen zag haar lijden. Al die specialisten. Maar niemand durfde hardop te zeggen dat 'huppekee' voor haar 'euthanasie' betekende. Dus op het laatst stond ik er een beetje alleen voor."

"Ik heb lang getwijfeld", geeft Bloemberg toe. "Ik gunde haar die euthanasie, maar ik kon het niet hard maken. Het was te complex voor mij als huisarts. Kijk, een Levenseindekliniek heeft veel meer ervaring met die dingen. Zij hebben een batterij aan mensen die hiermee kunnen omgaan. Ik moest alleen verder. Het was een moeilijke tijd. Vooral om tegen haar en haar man te zeggen: 'Ik doe het niet.'"

Hannie gaat ook vaak alleen naar de huisarts. Zonder afspraak. Aan de balie meldt ze steeds 'dat ze weg wil'.

Met een mes roeren

Het is eind 2014 wanneer arts Remco Verwer van de Levenseindekliniek Hannie voor het eerst ontmoet. Hij spreekt meerdere mensen over haar. "Ze was een wilskrachtige dame, die graag de regie in handen had. Een vrouw die ergens voor stond: als ze ja zei, dan was het ja."

Verwer bezoekt haar zeven keer. Hij merkt dat ze met een mes roert in plaats van met een lepel, dat ze wegloopt als ze alleen thuis is, dat ze de controle verliest over eten en drinken, dat ze nauwelijks nog woorden heeft, dat ze mensen niet meer herkent.

Eigenlijk, vindt Verwer, is ze in de toestand die ze heeft beschreven in haar wilsverklaring. "Ze was hoe ze

absoluut niet wilde zijn."

Dat ze nog met de auto rijdt, is bizar. "Het was een van de weinige dingen die ze nog deed, maar iedereen vond dat spannend. Ik vond het in die fase niet op mijn weg liggen om te zeggen: 'Dat kan niet'. Al kan ik me achteraf best voorstellen dat het had moeten gebeuren."

Het genieten van muziek of van schaatsen, ziet hij niet als tegenstrijdig. "Dat iemand ondraaglijk lijdt, wil niet zeggen dat hij of zij de hele dag huilend, schreeuwend en jammerend achter de geraniums zit. Het wil niet zeggen dat je geen oog meer hebt voor een mooi moment of iets leuks.

"Soms kwam ik onverwachts. Om te kijken of ze me herkende. Als ik daar dan was, zat ze me stil aan te kijken. En dan riep ze plotseling: 'Wanneer doen we het? Wanneer huppekee?'"

Uiteindelijk vraagt hij een SCEN-arts naar haar te kijken. Die ziet haar onder vier ogen, zonder haar man. Volgens het verslag van de Toetsingscommissie heeft ze dan ineens een ongewoon helder moment. Tijdens dit gesprek zegt ze: "Er is niets meer, het is leeg, ik kan niets meer, ik ben alles kwijt, ik wil weg." Op de vraag van de SCEN-arts of ze dood wil, antwoordt ze volgens hem "in opvallend heldere bewoordingen". Haar woorden en gedrag overtuigen de arts, staat te lezen in het verslag.

Verwer, die het zal uitvoeren, is "100 procent overtuigd van haar doodswens. Ik had geen twijfels. En nog steeds niet."

Dat ze op het allerlaatst nog het woord 'verschrikkelijk' in de mond neemt, ziet hij niet als protest. "Als je het slaapmiddel bij iemand inspuit, kan dat pijnlijk of onaangenaam voelen. Dat heb ik vaak zien gebeuren. Ze keek op dat moment naar de plek van het infuus. Ze probeerde te verwoorden hoe dat voelde, maar ze had niet

veel woorden. Ik heb haar als rustig geïnterpreteerd. Ze bleef ook rustig zitten, ze leunde tegen haar man aan."

Niet lang daarna overlijdt Hannie Goudriaan, 68 jaar oud. De Toetsingscommissie oordeelt dat de euthanasie zorgvuldig was.

Integer gewerkt

Is dit een 'huppekee-weg-euthanasie'? "Dat is wat sommige mensen ervan maken", vindt Verwer. "Dat is pijnlijk. Vervelend. Het getuigt niet van goede smaak. Het maakt een karikatuur van deze vrouw. En het maakt een karikatuur van alle mensen die verloren gaan in hun dementie. Maar het is vooral vervelend voor de echtgenoot van deze vrouw. Het doet geen recht aan wat hij voor haar heeft gedaan en gevoeld. Het doet geen recht aan welke vorm van overlijden dan ook.

"Om het land meer inzicht te geven, was het misschien helderder geweest als duidelijk was geworden dat ik vaak bij hen ben geweest. Maar we wilden ons niet met de makers bemoeien. Zij hebben integer gewerkt."

De makers, Marcel Ouddeken en Hans Kema, willen alleen kort reageren. "Dat er achteraf veel reacties zouden komen, hadden we verwacht. Voor een goed oordeel over de documentaire vinden we het wel belangrijk dat ze in haar geheel wordt bekeken." Ze zeggen volledig achter hun werk te staan.

Huisarts Bloemberg is duidelijk: "Ik vind dit een terechte euthanasie. Ik sta erachter. Verwer heeft het goed gedaan. Dat heb ik ook tegen de documentairmakers gezegd, maar dat is niet in beeld gekomen."

Gerrit Goudriaan reageert kort op de twee hoogleraren die de euthanasie als 'moord' bestempelen. "Van een hoogleraar verwacht je niet die woordkeuzes. Het ontbrak er nog aan dat ze zich in hun handen gingen zitten wrijven om het plezier dat ze hadden. En

voor de rest: laten ze zich weer lekker terugtrekken tussen hun boeken."